

ARCHITECTONISCHE ONDERBOUWING

17 januari 2013

- GROOT HAGENOUW -

HISTORISCH OVERZICHT

Aan het eind van een lange toegangsweg bevindt zich aan de Hagenouwselaan 7 de bijzondere boerderij Groot Hagenouw. De boerderij van het hallenhuys type kent een roerige geschiedenis, aangezien de oorspronkelijk gebouwde boerderij vrij snel na realisatie is gesneuveld in de verwikkelingen rondom de tweede wereldoorlog. De huidige boerderij is gebouwd direct na afloop van de oorlog en stamt uit 1945-1948.

De architectuur kenmerkt zich door een typische wederopbouw kenmerken. Uit de begintijd stamt ook een onderscheidend kenmerk van Groot Hagenouw: een 'tweede boerderij-volume' met ondergeschikte gebruiksfuncties is verbonden met de hoofdboerderij door een tussenlid met een doorlopende kap als verbindend element. De nok van deze verbindende kap komt overeen met de hoogte van de goot van de wolfseinden van de twee hoofdvolumes. Een u-vormige ensemble is ontstaan.

Groot Hagenouw is omschreven in het kader van een monumenten inventarisatie project. Hoewel het pand geen feitelijke monumentenstatus heeft, is het onderscheidende karakter van de u-vormige boerderij niet onopgemerkt gebleven. De ruimtelijke onderbouwing, opgesteld door Amer, gaat nader op deze MIP-status in. Derhalve blijft de redengevende omschrijving in deze analyse en architectonische onderbouwing achterwege.

De hoofdboerderij heeft altijd de woonfunctie geherbergd. Er was sprake van een voorhuis met een aantal kamers rondom een middengang. Deze middengang sloot aan op het achterhuis, waar plek was voor een ligboxen en jongveest. Op enig later moment is dit deel van de boerderij aangepast en zijn er paardenboxen gerealiseerd. Een separate toegang gaf via een halletje direct toegang tot deze stal. De hoofdtoegang was aan de 'cour-zijde' gelegen.

Het tweede hoofdvolume (met nagenoeg een net zo grote inhoud als de hoofdboerderij met woonruimten) kende een garage, bergingen, een werkplaats en een deel met kalverstallen. De stal in het tussenlid was een doorloop tussen de twee boerderij-delen. Later is deze ruimte een open ruimte geworden, als 'jachtkamer' in gebruik genomen en heeft het zijn karakteristiek als specifieke boerderijfunctie verloren. Aan de zuid-oost zijde is de gevel aangepast; daarentegen is de gevel aan de 'cour-zijde' in tact.

Het tweede hoofdvolume is in de geschiedenis vaker aangepast en kent een 'toevalliger' gevelindeling. Wat opvalt is dat de twee voorgevels in eerste aanleg een rustige symmetrische indeling kennen. Voor wat betreft het tweede hoofdvolume is in de loop der jaren hierin 'roet in het eten' gegooid, onder andere door een asymmetrische plaatsing van een garagedeur.

Het hoofdvolume kent een iets verfijndere detaillering, met klassieke gevelindeling in het voorhuis. De stalruimten hebben betonnen stalramen en soms stalen ramen. De staldeuren zijn opgebouwd uit opgeklampte houten delen met stalen gehengen. De linker zijgevel kent een opgemetselde dakopbouw met luiken die toegang geven tot de hooizolder.

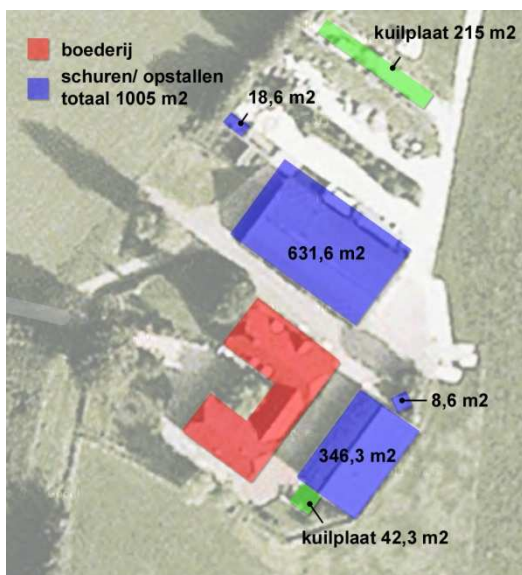
Uit overlevering is vast komen te staan dat de boerderij altijd verschillende kleuren pannen heeft gehad. Het hoofdvolume heeft altijd rood genuanceerde pannen gekend. Nu heeft het tweede hoofdvolume een genuanceerd antracietkleurige pan. Het hoofdhuis kent ook een 'kloekere' schoorsteen dan het tweede hoofdvolume. Door dit soort subtiele verschillen ontstaat er een natuurlijke hiërarchie tussen hoofdvolume en tweede hoofdvolume.

Het ensemble toont zich overhoeks ten opzichte van de toegangsweg.

In de huidige situatie wordt het hoofdensemble aan meerdere kanten omgeven door industriële stallen, bedoeld voor landbouwwerktuigen, jongveeststal en ligboxenstal. Naast het ensemble ligt verderop een grote kuilplaat en een grote paardenbak. Verspreid over het terrein bevinden zich hondenhokken, een kas en de nodige kuilplaten, mestkelders e.d.

Markant voor het woonhuis staat een grote boom en een eendenvijver.

AANPAK / ONTWERP

Groot hagenouw zal in gebruik genomen worden als woning voor mensen die van 'buiten-wonen' houden. Het contact met het omliggende landschap met houtsingels en open weide gebieden is voor hen belangrijk. Dat het ensemble wordt 'opgesloten' door de industriële stallen is voor die beleving een grote belemmering.

Een 'nieuw leven' voor Groot Hagenouw brengt ontegenzeggelijk ingrepen en veranderingen met zich mee, waar hedendaagse wensen aan ten grondslag liggen. Een dergelijke randvoorwaarde staat echter een behoud van kernwaarden en het versterken van die kernwaarden allerminst in de weg. In het ontwerp is getracht deze kernwaarden te versterken.

In het nieuwe hoofdvolume blijft de hoofdopzet van de boerderij herkenbaar. De oorspronkelijke middengang wordt versterkt als leitmotiv voor de organisatie van ruimten. Het voorhuis blijft klassiek in de ruimteafmetingen. De entreehal wordt vergroot en 'uitgehold' tot aan het kapvlak. Bij binnenkomst ervaart een bezoeker direct de hoofdvorm en hoogte van het boerderijvolume. Door een bescheiden ingreep in de linkerzijgevel en het toevoegen van een extra gemetselde dakopbouw met glas en luiken, is er direct zicht op het fraaie omliggende landschap. Die tweede dakopbouw is zodanig geplaatst dat er een rustig symmetrische hoofdopzet van het hoofdvolume ontstaat in de linker zijgevel. De dakopbouw is een schakel tussen de klassieke gevelopeningen in het voorhuis en de meer utilitaire openingen in het achterhuis. De toevoeging brengt symmetrie en evenwicht in de gevelindeling.

Het achterhuis is 'opener' van structuur en herbergt eetkeuken, eetkamer en zitkamer. Uitzicht met behoud van de bestaande gevelritmes is in de uitwerking belangrijk geweest. Er is voor gekozen om de aanwezige ongeïsoleerde betonnen stalramen te vervangen door (typologisch verwante) smalle stalen ramen. Deze ramen worden binnen de bestaande negenbreedtes verlengd tot

op de bestaande plintheogte. De kenmerkende getoogde bovenzijde blijft behouden en wordt leidend voor de bijzondere detaillering van deze ramen: taatsend vanuit het midden van de toog.

Aan de 'cour-zijde' wordt de hoofdentree benadrukt door een uitgewerkt entree-element met klok, familie van de dakopbouw aan de linker zijgevel. In combinatie met een bescheiden klokkenstoel op het dak van het tussenlid, wordt hiermee beoogd een eigentijdse versie van de vroegere pap-klok dan wel de in de boerderijen aanwezige comtoises met dubbele slag te maken. Een boer is 'van de tijd, ' bij de tijd' en altijd op tijd. Bij een stabiel en sterk dagritme hoort de papklok. Onder het motto: 'er is een tijd van werken op het land en er is een tijd van eten en rusten' geeft deze combinatie ook de nieuwe bewoner rust, ritme en regelmaat die passend is.

De hoofdentree ligt naast de plek waar altijd al de secundaire entree (maar voor het boerenleven de waarschijnlijk meest gebruikte entree) heeft gelegen. Deze toegang geeft- net als in de oude situatie- via een overdekt deel (waar de klompen uitgedaan kunnen worden) direct toegang tot bijkeuken en verderop de nieuwe woonkeuken. Deze ruimte kijkt uit op de cour en heeft daarmee zicht op de toegangsweg van het perceel.

De cour-gevel van het tussenlid wordt behouden en heeft rugdekking aan een overdekte ruimte, waar het binnen-buitenleven vervlecht.

De inmiddels versnipperd geraakte zuid-oost gevel van het tussenlid is opengewerkt en er wordt voorgesteld om deze ruimte een onderscheidende uitstraling te geven door een kloek constructie, een bescheiden daklicht (waardoor enerzijds de klokkenstoel verbijzonderd en anderzijds direct daglicht de reliëfwerking van het ensemble zal versterken. Door het openwerken van de gevel aan de uitzichtzijde wordt het idee van twee gelijkwaardig grote hoofdvolumes met onderlinge hiërarchie versterkt.

De twee eindgevels van de twee hoofdvolumes zijn aan deze uitzicht-kant nonchalanter ingedeeld dan de gevels aan de toegangszijde, daarmee de subtiële hiërarchie tussen voorhuis en achthuis versterkend.

Er is voor gekozen om uitsluitend het hoofdhuis met de rood genuanceerde pan te bedekken. Enerzijds wordt hiermee recht gedaan aan de (volgens overlevering)

oorspronkelijke bedoelde opzet van pannenkleur. Daarnaast versterkt dit verschil het bedoelde onderscheid tussen hoofdvolume en tweede hoofdvolume.

Het tweede hoofdvolume kent een rustig donker dakvlak met nagenoeg geen dakdoorbrekingen. 'Toevallig' geplaatste bescheiden dakvensters liggen als strooigoed op het dakvlak en geven een bijzondere daglicht kwaliteit aan het binnen dit volume liggende zwembad. De gebruiksruimten zijn - net als in de oorspronkelijke situatie' secundair in hiërarchie ten opzichte van het hoofdvolume. Garages, berguimten, een werkplaatsje, een zwembadruimte en een werkkamer op de verdieping vinden

hier hun plek. De gevelindeling is eenvoudiger en nonchalanter als het hoofdvolume. Wel is de toegangszijde weer symmetrisch in opzet gemaakt, waarmee de hele uitstraling van het ensemble wordt versterkt. Om de vele reparaties en aanhelingen 'samen te binden' is er voor gekozen dit tweede hoofdvolume te rapen: een methode die al decennia door boeren wordt gehanteerd om functionele opstallen af te werken. Het raapwerk (waarbij het metselwerk dus doorschijnend zichtbaar blijft) versterkt de hiërarchie tussen hoofdvolume en tweede hoofdvolume.

Er wordt gebruikt gemaakt van de bestaande structuur, gebiedseigen materialen en kleurstelling. In plaats van de (voor wonen) onbruikbare betonramen worden typologisch

verwante stalen kozijnen, ramen en deuren toegepast. Voor alle opgeklampte deuren (waarbij de bestaande toestand veelvuldig niet goed meer is) geldt dat deze zullen worden vervangen voor een onderhoudsvriendelijker materiaal en er wordt getracht om deze uniform uit te voeren. Ook de garagedeuren en de klokkenstoel worden van dit materiaal gemaakt.

TWEEDE WONING

In combinatie met het verwijderen van alle huidige agrarische opstallen, het verwijderen van kuilplaten, paardenbak en lichtmast en het ruimhartig verwijderen van overmatige verharde oppervlakken is het de wens van de opdrachtgever een tweede woonhuisbestemming te verkrijgen.

De architectonische uitstraling van de tweede woning wordt niet voorgesteld als 'weer een hoofdvolume' op het perceel, maar veeleer als een volume dat zich ruimtelijk en esthetisch ondergeschikt toont aan de hoofdboerderij. Gebruik makend van gebiedseigen archetypen en materialen is de uitstraling veeleer er één van een kapschuur-constructie met gevels van gezwarte gepotdekselde gezaagde houten delen in combinatie met eigentijdse glasvlakken. Bijgevoegde referentiebeelden geven een richting aan het gewenste architectonische beeld.

Het tweede woonhuis zal zich manifesteren als ondergeschikt in grootte, hoogte, materiaalgebruik en kleurgebruik aan het hoofdensemble. De positie ligt ver genoeg verwijderd van de feitelijk hoofdbebouwing om de ensemblewerking van de u-vorm niet te storen en nabij genoeg om onderdeel te blijven van het ensemble als geheel. Bij de tweede woning zou een bijgebouw gerealiseerd kunnen worden. Gedacht wordt om dit bijgebouw (berging) vorm te geven als hooiberg. Het doel is om een situatie te verkrijgen waarbij het uiteindelijke ensemble bestaat uit een u-vormig hoofdhuis met twee ondergeschikte nevengebouwen: het tweede woonhuis en een berging (hooiberg). De positie van de hooiberg is een schakel tussen tweede woonhuis en hoofdvolume, staat solitair in de ruimte en geeft diepte aan de uitzichten richting omliggende landschap.